

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li

SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLAR

VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich

XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIYASI VA

BIRLASHTIRISHNING MOLIYAVIY OQIBATLARI..... 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich

AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ

TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li

QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR

(“TARIXI SHOHRUXIY” ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI..... 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING

TARIXIY BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud

ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN

FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV MASALALARI..... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna

O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI

VA ZAMONAVIY BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI

VA MILLIY IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI

(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna

SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODIY

INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI

TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror

THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,

AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE

IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

<i>Qurbonov Abbos Shonazarovich</i> SUN'YIY INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH: YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR	89-93
<i>Esanova Nilufar</i> CHET EL INVESTITSİYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI: XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	94-97
<i>Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich</i> "MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?" MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA)	98-105
<i>Ismatova Zulfizar</i> O'ZBEK MILLIY KIIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI	106-114
<i>Abdualimova Durdona Shavkat qizi</i> G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI.....	115-125
<i>Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI	126-129
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI	130-134
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	135-142
<i>Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li</i> MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	143-151
<i>Sharipova Gulchehra Farhod qizi</i> IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE: IN THE CASE OF JAPAN	152-157
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR	158-162
<i>Sharopov Nurmuhammad Bobirovich</i> DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT: SUBSIDİYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR	163-166
<i>Ibragimov Nodir Nusriddinovich</i> AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK PROGNOZLASH USHLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI	167-174

<i>Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich</i> CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	175-179
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Raupova Ra'no Sohibovna</i> GLOBALASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH.....	180-184
<i>Mamayusupov Umidjon Kurbanovich</i> JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI	185-189
<i>Ergashev Ozodbek Shavkatovich</i> YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI	190-194
<i>Alimova Shaxnoza Xamidovna</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	195-205
<i>Tolipov Baxtiyor</i> YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI	206-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI.....	212-218
<i>Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna</i> RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI	219-225
<i>Yekubova Mavluda Iskandarovna</i> RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK	226-232
<i>Madraximov Atabek Abduraximovich</i> EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI	233-238
<i>Рахматов Нуриддин Негкадамович</i> МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ	239-243
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLILIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOYIY SABAB VA OQIBATLARI	244-247
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li</i> INSON FALSAFASI	248-252
<i>Baratova Madina Xasanovna</i> KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOYIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOYIY OMILLAR	253-259
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOYILLAR VA IJTIMOYIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI	260-269
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS	270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Kaniyazova Jupargul Orinbayevna</i> THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH. AITMATOV	275-280
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА)	281-285
<i>Sanaqulova Fayoza</i> REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR	286-289
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON'S POETRY	290-293
<i>Norqobilova Nigora Uralovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARG'ISH SO'ZLARING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI	294-298
<i>Ahmedova Fayyoza Rashidovna</i> O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI	299-306
<i>Elmuratova Zamira Khodjamuratovna</i> SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR	307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Sultanova Sabohat Alisherovna</i> FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION"	311-317
<i>Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR	318-328
<i>Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	329-339
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI	340-346
<i>Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova</i> THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION	347-353
<i>Normatova Shirin Abdalnabiyevna</i> XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASH BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR TAHLILI	354-362

<i>Каюмова Асая Султномуродовна</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	363-368
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ...	369-377
<i>Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV	378-392
<i>Amonov Zavqiddin</i> ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI	393-400
<i>Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich</i> YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI	401-405
<i>Makhmudjanova Mokhirakhon</i> ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY	406-411
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Utkirov Nusrat</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI- MODULLI YONDASHUVLAR	419-424
<i>Jamolova Shahlo Qobilovna</i> BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI ("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR. VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA)	425-428
<i>Rasulova Moxidil</i> TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI	429-438
<i>Ismailov Oybek Abdurasulovich</i> ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY TA'LIM BERISH	439-445
<i>Davlatova Nilufar Vosiljonovna</i> BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	446-449

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

TYPES OF METAPHORS AND RELATED PHENOMENA IN ADVERTISING TEXTS

Sanaqulova Fayoz

Researcher, Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Abstract. This article analyzes the types of metaphors found in advertising texts, as well as related linguistic phenomena – metonymy, synecdoche, personification, and epithets – and their communicative and pragmatic functions. In advertising discourse, metaphor serves not only as a means of imagery but also as an effective tool for influence, memorable expression, and psychological impact on the consumer.

Keywords: metaphor, advertising language, imagery, metonymy, personification, synecdoche, epithet, pragmatics, persuasive function.

REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR

Sanaqulova Fayoz

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tadqiqotchisi

E-mail: fayozasanaqulova11@gmail.com

www.orcid.org/0009-0002-8443-7682

Annotatsiya. Ushbu maqolada reklama matnlarida uchraydigan metafora turlari hamda ularga yondosh bo'lgan til hodisalari – metonimiya, sinekdoxa, personifikatsiya va epitetlarning kommunikativ hamda pragmatik vazifalari tahlil qilinadi. Reklama diskursida metafora nafaqat obrazlilik vositasi, balki ta'sirchanlik, esda qolarli ifoda va iste'molchiga psixologik ta'sir ko'rsatishning samarali usuli sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: metafora, reklama tili, obrazlilik, metonimiya, personifikatsiya, sinekdoxa, epitete, pragmatika, persuzivlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N46>

Kirish. Reklamada matnning ta'siri va esda qolarliliigi katta ahamiyatga ega. Metafora va unga bog'liq majoziy til vositalari bu ta'sirni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Metafora reklamada nafaqat ma'lumot yetkazish vositasi sifatida, balki iste'molchilarning his-tuyg'ulariga ta'sir qilishning samarali vositasi sifatida ham keng qo'llaniladi. Reklamada metafora mahsulotni jonlantirish, unga insoniy xususiyatlar bag'ishlash yoki ma'lum bir konseptual tarkibni vizual ravishda ifodalash uchun xizmat qiladi. Reklama matnlarida shuningdek, personifikatsiya, epitete, sinekdoxa, metonimiya va metafora bilan bog'liq boshqa hodisalar kabi stilistik vositalar faol qo'llaniladi. Bu hodisalar matnga tasvirlar, hissiy ta'sir va semantik boylik bag'ishlaydi, bu esa iste'molchi e'tiborini jalb qilish va mahsulot bilan psixologik aloqa yaratish imkonini beradi. Shuning uchun reklama matnlarida metaforalar va unga bog'liq hodisalarni aniqlash va ularning semantik va pragmatik funksiyalarini tahlil qilish reklama lingvistikasi sohasidagi zamonaviy tadqiqotlarda dolzarb masala hisoblanadi.

Zamonaviy reklama tilining muvaffaqiyati uning obrazlilik darajasiga bog'liq. Reklama matni auditoriyaning e'tiborini tortish, unda ijobiy emotsional holat yaratish va mahsulotni

“eslab qolinarli” tarzda taqdim etish uchun badiiy vositalardan faol foydalanadi. Bu vositalar ichida metafora alohida o‘rin tutadi, chunki u murakkab tushunchalarni sodda va hissiy jihatdan kuchli obrazlar orqali ifodalash imkonini beradi. Reklama tili lingvopragmatik jihatdan kommunikativ maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lib, unda metafora, metonimiya, personifikatsiya, sinekdoxa, epitet kabi yondosh hodisalar birgalikda qo‘llanadi. Ularning o‘zaro uyg‘unligi reklamaning estetik va persuaziv kuchini belgilaydi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. J.Lapasovning ta’kidlashicha, “Matn – nutq ko‘rinishi bo‘lib, vazifasi jihatidan tugal nutqiy butunlikdir. Har bir matn murakkab tuzilish va mazmun mundarijasiga ega bo‘lib, u og‘zaki hamda yozma ijod namunasi hisoblanadi... Publisistik matn ko‘proq matbuot sohasiga oid bo‘lib, xabar, maqola, taqriz, reportaj, ocherk va feletonlarda namoyon bo‘ladi. Shundan reportaj, ocherk va feleton ham badiiy, ham publissistik xususiyatlarni o‘zida mujassamlashtirishi bilan boshqalardan ajralib turadi... Publisistik matn o‘zining til xususiyatlari bilan ham badiiy matndan farq qiladi” [3].

B. Abdullayev: “Matn – bosma reklamaning eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Reklama sohasida mahsulot sifati va qulayliklarini namoyish qilish uchun boshqa elementlar ham mavjud. Ular – chizma, rasm, savdo belgisi va boshqalar. Ammo reklamada matn asosiy tarkib hisoblanadi. Mahsulotning tarkibi, qulayligi, afzalligi, yangiligi, manzili va savdo belgisi matn orqali iste’molchiga yetkaziladi. Bugungi kunda reklama matnining ayrim vazifalarini modernizatsiyalash yuz berdi. Misol uchun, manzilga qo‘shimcha joylashgan o‘rni xaritasi, sayt va elektron pochta manzillari ham kiritilmoqda. Qulaylik va afzalliklariga qo‘shimcha turli animatsiyalar namoyishi paydo bo‘ldi. Mahsulot yoki xizmat ko‘rsatish axborotini to‘laligicha namoyish qilishi bilan matn asosiy o‘rinda turadi” [2], deb ta’kidlaydi.

A.Abdusaidovning «O‘zbek tilining ijtimoiy mohiyati» monografiyasida, «Reklama tili aniq va tiniq bo‘lsin» hamda «Reklama va savodxonlik» kabi maqolalarida reklama matnlarining ijtimoiy xususiyatlari qisman yoritilgan. Olimning fikricha, reklama tiliga qo‘yiladigan talablarga ularning sof tilda bayon etilishi, to‘liq shu tilda ifodalanishi kiradi [1].

Z.Tohirov OAV «Reklamalarining tili va uslubiyati nazariyasi va amaliyoti» nomli qo‘llanmasida reklama matniga qo‘yiladigan asosiy talablarni 5 guruhga bo‘ladi: 1. Bosh g‘oyani ta’kidlash zarur; 2. Tovar o‘rnini aniq ko‘rsatish lozim; 3. Iste’molchilarga uning foydali ekanligi ta’kidlash kerak; 4. Savdo markasining nomi ta’kidlanadi va mustahkamlanadi; 5. Matn aniq va lo‘nda yoziladi. Olimning fikrlari o‘rinli. Darhaqiqat, yuqorida ko‘rsatilgan besh jihat mujassamlashgandagina ma’lum bir tugal ma’no ifodalovchi reklama matnini yaratish mumkin bo‘ladi [6].

Uning fikricha, o‘zbek tilshunosligida so‘z tartibi badiiy nasr asosida o‘rganilgan, shuning uchun she’riyat va nasrda so‘z tartibi qanday xususiyatlarga ega ekanligi haqida o‘quvchilarda aniq tasavvur yo‘q, qolaversa, she’riyatda so‘z tartibi nafaqat mazkur uslubni, balki so‘z ijodkorlarining individual-uslubiy xususiyatlarini ochib berishga ham xizmat qiladi.

Sh.Egamberdiyeva: “Reklama nutqi kommunikativ ta’sir vositasi sifatida ishlaydi. Ushbu ta’sirda asosiy narsa mijozning niyati, ijrochining niyati. Ular lingvistik va lisoniy bo‘lmagan vositalar to‘plamida badiiy ifoda vositalarini tanlashni belgilaydi. Til vositalari va texnikasidan foydalanish reklamaning umumiy ekspressiv ta’sirini kuchaytiradi. Muayyan matnda har qanday neytral til vositasi, reklama yaratuvchisining niyatlariga qarab, hissiy, majoziy yoki estetik ta’sir ko‘rsatishi va o‘zgarishi mumkin, ya’ni ekspressiv, bu ta’sirni barcha reklama murojaatlariga tarqatish mumkin [4].

Muhokama va natijalar. Reklama matnining ma'nosini aniqlash, birinchi navbatda, matnning leksikosemantik tasviri va uning sintaktik va semantik dizayni bo'lgan lingvistik tashkilot orqali amalga oshiriladi. Reklama matnining semantikasi qat'iy asosli va ma'lum ma'nolar, uyushmalar va ta'sirlar bilan tavsiflangan bitta so'zning semantikasi bilan chambarchas bog'liqdir. Reklama matnidagi asosiy semantik yukni bajaradi [5].

Metafora – bu bir hodisaning ma'nosini boshqa hodisaga ko'chirish orqali yangi semantik birlik yaratish jarayonidir. Reklamada metafora mahsulotni jonlantirish, unga hissiy qiyofa berish yoki uni insoniy fazilatlar bilan ifodalash vositasi sifatida ishlatiladi. Shu bilan birga, metafora reklama diskursida semantik siqilish va emotsional ta'sirni uyg'unlashtiradi, ya'ni bir necha ma'noni qisqa va obrazli shaklda etkazadi. Masalan, *“Red Bull – senga qanot bag'ishlaydi”* iborasi iste'molchida energiya va erkinlik obrazini uyg'otadi, *“Hayotingizni tezlashtiring”* esa tezlikni muvaffaqiyat va samaradorlik timsoli sifatida ifodalaydi. Shu tarzda, metafora reklama matnini faqat vizual yoki matnli obraz bilan boyitib qolmay, balki psixologik ta'sirni kuchaytiradi, iste'molchi ongida mahsulot bilan bog'liq mustahkam ijobiy assotsiatsiyalarni shakllantiradi [7].

Tilshunoslikda metaforalar turli mezonlarga ko'ra tasniflanadi, reklama tiliga xos turlar esa iste'molchiga mahsulotning xususiyatlarini vizual va hissiy tarzda etkazishga xizmat qiladi. Tabiat metaforalari tabiiy hodisalar yoki unsurlar orqali mahsulot sifatini ifodalaydi, masalan, *“Tiniqlik dengizidek”* yoki *“Quyosh kabi yorqin ta'm”*. Bunday metaforalar tabiiylik, sof holat va hayotiy energiya assotsiatsiyasini uyg'otadi, mahsulotni tabiiy va sog'lom sifatida qabul qilishga yordam beradi. Texnologik metaforalar esa raqamli davr reklamalari orqali tezlik, qulaylik va innovatsiya tushunchalarini yetkazadi: *“Hayotingizni yangilang”* (smartfon), *“Tezlik sizning qo'lingizda”* (internet).

Harakat va kuch metaforalari jismoniy harakat, tezlik, kuch va yengillik obrazlarini o'z ichiga oladi: *“Harakatdagi quvvat”* (avtomobil), *“Bir qadam oldinda bo'ling”* (bank yoki texnika). Insoniy fazilat metaforalari mahsulot yoki brendni “tirik mavjudot”dek tasvirlab, iste'molchida ishonch va samimiyat tuyg'usini uyg'otadi: *“Sizni tushunadigan telefon”*, *“Do'stona yordamchi”*, *“Ishonchli hamroh”*. Kognitiv yoki konseptual metaforalar esa hayot, vaqt yoki mahsulot sifati kabi abstrakt tushunchalarni tanish obrazlar orqali ifodalaydi: *“Orzular sari yo'l oling!”*, *“Vaqtingizni tejang”*, *“Hayotingizni yoritamiz”* [8].

Metafora ko'pincha boshqa semantik hodisalar bilan uyg'unlikda qo'llanadi. Metonimiya real predmetni mavhum tushuncha bilan bog'lab, semantik qisqalik yaratadi va matnni yanada esda qolarli qiladi: *“Samsung sizni dunyoga bog'laydi”* (telefon – aloqa ramzi), *“Kukuningizni uyg'oting!”* (qahva – uyg'onish bilan bog'liq).

Sinekdoxa butunning o'rnida qismni yoki aksincha, qism o'rnida butunni qo'llashni bildiradi: *“Har bir qo'lda bizning telefon”*, *“Har bir yurak uchun bizda yechim bor”*.

Personifikatsiya jonsiz narsalarga insoniy xususiyat berish orqali reklama matnini iliq, samimiy va interaktiv qiladi: *“Telefon sizni tinglaydi”*, *“Mashina sizni kutmoqda”*.

Epitet esa predmetning sifatini obrazli tarzda ifodalaydi: *“Sehrli lazzat”*, *“Yengil nafas”*, *“Mukammal tanlov”*. Epitetlar metaforani boyitadi, reklama matnining estetik qiymatini oshiradi va iste'molchining e'tiborini jalb qiladi.

Metafora va yondosh hodisalar reklama kommunikatsiyasining pragmatik vazifalarini samarali bajaradi: ular e'tiborni jalb qiladi, emotsional rezonans hosil qiladi, obrazli fikrlarni tezda ongda mustahkamlaydi, mahsulotni ijtimoiy yoki madaniy ramzga aylantiradi va

auditoriyada kognitiv faollikni oshiradi. Shu tarzda, metafora va unga yondosh hodisalar reklama matnlarining obrazlilik, ta'sirchanlik va esda qolish xususiyatlarini kuchaytiradi, iste'molchida mahsulotga nisbatan ijobiy hissiyot va ishonchni shakllantiradi hamda psixologik ta'sir vositasi sifatida samarali ishlaydi [2].

1-jadval.

Reklama matnlarida metafora va yondosh hodisalar tahlili

Reklama ifodasi	Qo'llanilgan hodisa	Semantik tahlil
"Red Bull – senga qanot bag'ishlaydi"	Metafora	Kuch, erkinlik, energiya obrazini yaratadi
"Hayotingizni yangilang"	Texnologik metafora	Mahsulot – yangilanish vositasi sifatida talqin qilinadi
"Telefon sizni tinglaydi"	Personifikatsiya	Qurilma insoniy xususiyatga ega qilib ko'rsatiladi
"Har yurak uchun bizda yechim"	Sinekdoxa	"Yurak" – inson timsoli
"Sehrli lazzat"	Epitet	Ta'mni hissiy-estetik jihatdan jonlantiradi

Xulosa. Xulosa sifatida aytish mumkinki, reklama matnlarida metafora va unga yondosh til hodisalari birgalikda reklamaning ta'sirchanligi, estetik jozibasi va kommunikativ samaradorligini ta'minlaydi. Metafora reklama tilida semantik va kognitiv jarayonlarni uyg'unlashtirib, iste'molchining emotsional ongiga yo'l topadi. Metonimiya, personifikatsiya, sinekdoxa va epitet esa reklama nutqining obrazlilik darajasini yanada oshirib, brendni madaniy va psixologik jihatdan boyitadi. Shu bois reklama tilining tahlilida bu hodisalar kompleks ravishda o'rganilishi muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Botirova M. O'zbek tilshunosligida reklama matnlari tadqiqiga doir ishlar tahlili// So'z san'ati xalqaro jurnali. – Toshkent. 2023.
2. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, 1980.
3. Lapasov J. Badiiy matn va lisoniy tahlil. – Toshkent, «O'qituvchi», 1995. – 56 b.
4. Nasrullayeva G. An Anthropocentric Metaphor In The System Of A Linguistic World Picture. Philology Matters, 2019. – P. 64-70.
5. Po'latov S. Reklama tili va uning lingvopragmatik xususiyatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 2018.
6. Ruziyeva N. Isajon Sulton romanlarida qo'llanilgan metaforaning leksik xususiyatlari. Teaching language, 2023. – B. 88-94.
7. Sobirjonova M., & Ubaydullayeva J. Exploring lingvoculturology: the intersection of language and culture. Interpretation and researches. 2024.
8. Sobirjonovna S. M. (2023). Explanation of discourse markers. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 21. – P.193-199.
9. Бове К. Л. Современная реклама [Текст]: пер. с англ. / К. Л. Бове, У. Ф. Аренс; общ. ред. О. А. Феофанова; предисл. к рус. изд. М. А. Назарушкина. – Тольятти: Довгань, 1995. – 661 с.
10. Рекламный дискурс и рекламный текст [Текст]: коллективная монография [Т. Н. Колокольцева и др; науч. ред. Т. Н. Колокольцева]. – М.: Флинта: Наука, 2011. – 296 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).